

JEAN BAUDRILLARD: POPOLN ZLOČIN

Popoln zločin ali uvod

Baudrillard svoje delo začne z besedami: *»To je zgodba o popolnem zločinu – o umoru realnosti. In o iztrebljenju neke iluzije – življenjske iluzije, radikalne iluzije sveta. Realno ne izgine v iluziji, iluzija je tista, ki izgine v integralni realnosti.«* (193)

Knjiga opisuje izginotje realnega, pri čemer ni mogoče odkriti ne motivov, ne storilcev in ne trupla realnega samega. V popolnem zločinu je prav popolnost tista, ki je zločin. Resnična popolnost v primeru tega zločina sta odsotnost motiva in storilca, zaradi česar ostaja nepojasnljiv.

O čem pravzaprav govori Baudrillard, ko omenja popolni zločin? O našem svetu, kot zapiše sam: *»Če ne bi bilo videzov, bi bil svet popolni zločin, se pravi, brez zločinca, brez žrtve in brez motiva. Resnica takega zločina bi ostala za vedno prikrita, njegova skrivnost pa nikoli razkrita – saj bi ne bilo sledov. Toda zločin ni nikoli popoln, saj svet izdajajo videzi, ki so sledi njegovega neobstoja, sledi kontinuitete nič. Sam nič, kontinuiteta nič, pušča sledi. In tako svet izdaja svojo skrivnost. Tako se svet da slutiti, četudi se obenem skriva za videzi.«* (195)

Zločin je vedno dovršen in v momentu, ko pride do njega, sprevrča ves svet, kakršnega poznamo – v tem leži njegova popolnost. Ta zločin ne bo nikoli odkrit in nikoli ne bo njegovega konca, saj so se stvari vedno že zgodile. Naša prihodnost je preprosto dovršitev tega zločina, nikoli pa ne bomo doživeli njegove izvirne scene, doživljamo lahko samo njegove posledice, katerim ni konca. Če se je veliko filozofsko vprašanje v preteklosti glasilo *'Zakaj je raje nekaj in ne nič?'* se danes sprašujemo *'Zakaj je raje nič in ne nekaj?'*

Materialna iluzija sveta leži v odsotnosti stvari od njih samih, v tem, da se vse umika pred svojim lastnim videzom in ni nikoli identično s samim seboj. To je groza, s katero se ljudje ne moremo soočiti in zato posegamo po neki formalni iluziji resnice. Da bi se rešili te groze čutimo potrebo dešifrirati in razumeti svet, izničiti njegovo prvo iluzijo, katere ne moremo prenesti. Naša realnost je podložna vsaki hipotezi, ki ji jo lahko pripišemo in tako se danes potapljammo v novo iluzijo ekranov in podob. Realnost samo smo izgnali iz realnosti in jo zamenjali za virtualno realnost. Po eni strani gre za derealizacijo sveta (do kod se svet lahko derealizira, preden poklekne pred pomanjkanjem realnosti?), po drugi pa za hiperrealizacijo sveta (do kod

se svet lahko hiperrealizira, preden postane popolnoma realen, bolj resničen od resničnega in pade pod težo totalne simulacije).

Problem resnice oziroma realnosti našega sveta smo ljudje rešili s tehnično simulacijo in posledičnim izobiljem podob brez pravega smisla – podobe, v katerih ni več kaj videti. Kot zapiše avtor: *»Živimo v svetu, v katerem je vrhovna funkcija znaka v tem, da povzroči izginotje realnosti, a obenem zakrije to isto izginotje. Umetnost danes ne počne nič drugega. Mediji danes ne počnejo nič drugega. Zato jih čaka ista usoda.«* (199)

Realnost, iluzija, virtualna realnost

Pred popolnim zločinom je bila iluzija izvirnega zločina – radikalna iluzija, zaradi katere je bil svet predrugačen od samega začetka, nikoli čisto realen in identičen s samim seboj. Danes smo priča novemu predrugačenju sveta, ki izginja v naraščajoči informacijski in se bo končalo v absolutni informacijski – svet bo identičen s samim seboj. Finalna iluzija je iluzija perfektnega sveta, priganega do viška obstoja in realnosti, do skrajnega konca svojih zmožnosti. Svet kot iluzija se bo razpustil in ponovno vstal kot simulaker, kot virtualna realnost, kot brezpogojna realizacija sveta.

To smo dosegli ljudje, z našo potrebo, da razumemo vse, kar se dogaja okrog nas. Prvotne iluzije sveta smo se lotili z vsemi orodji, ki so nam na razpolago – znanostjo, resnico in metafiziko – ter iluzijo zamenjali za informacije. Pri tem nas vodi naša zavest, s katero želimo in nameravamo preseči svet sam – a prav v tem leži največja iluzija človeka samega, metafizična iluzija, da ima moč vplivati na svet okrog sebe. V resnici smo ljudje le en del sveta, ta lahko obstaja brez nas, ne moremo mu nič dodati, saj vse že ima. Naš obstoj na njem je neke vrste tolažba, naša volja pa le iluzija avtonomnega subjekta. Ljudje čutimo potrebo, da s svojo človeško voljo vplivamo na naključen tok reči, premagamo naravni red stvari. Želimo hoteti, verjeti in imeti moč, saj nam je ideja sveta brez volje, vere in moči neznosna. Pri tem se ne zavedamo, da se je v večini primerov vse, na kar želimo vplivati, že zgodilo in je torej prepozno za naše poseganje. Volja je iluzija, v resnici je ni – tako kot ni realnega, na katerega bi ta volja lahko vplivala. Obstaja le iluzija neulovljivega objekta (realno) in subjekta (človek), ki misli, da ga bo ujel. Ločiti moramo med *našo* kontinuiteto sveta in dejansko kontinuiteto sveta, ki skriva, da je v resnici nič. Naše videnje sveta izhaja iz človeške potrebe razložiti in razumeti, dati razlog nečemu, za kar se na koncu izkaže, da je nič.

Hipoteza sveta kot radikalne iluzije je za človeka nevzdržna, zato se na vse možne načine bori, da bi jo zavrnil. Od tod izhaja njegova želja po realiziranju sveta – hoče mu dati moč realnosti, ga na vsak način spremeniti v nekaj, kar obstaja in ima pomen. Z orodji znanosti in tehnologije iz sveta preganja skrivnostnost, akcidentalnost in vnaprejšnjo namenjenost ter ga poskuša napotiti k maksimalni učinkovitosti. Gre za usmrtitev iluzije sveta v korist absolutno realnega sveta – in to je simulacija v pravem pomenu besede. Boj med simulacijo in iluzijo, pri čemer je realno produkt in model simulacije.

V našem množenju realnega smo iluzijo ponižali na raven zavajanja, ki nas odvrča od resničnega – dojemamo jo kot nekaj, kar prikriva resnično naravo stvari. Baudrillard je mnenja, da v tem leži naša napaka, iluziji bi morali vrniti njeno moč in pomen. Ljudje si izmišljujemo smisel tudi tam, kjer ga ni in prav ta naša iluzija smisla je tisto, kar uničuje tako svet kot tudi subjekt sam. Vse je tehnično in umetno, pretvorjeno v informacije in razvrednoteno na njih. Današnji boj poteka med subjektom, ki je proizvajalec smisla in svetom, ki je proizvajalec iluzije. Z besedami avtorja: *»Naša kultura smisla se sesuva pod presežkom realnosti, kultura informacije se šibi pod presežkom informacije. Znak in realnost sta ovita v isti mrtvaški prt.«* (212). Premikamo se k stanju čiste operacionalne inteligence, radikalne deziluzije sveta, pri čemer se ne zavedamo, da je naše pripisovanje smisla stvarjem v resnici še večja iluzija kot tista, proti kateri se s tem borimo. Iluzija sveta je neuničljiva, svet nikoli ne bo *naš realni svet*, saj se vztrajno izmika pripisovanju smisla in s tem izziva propad našega ustvarjenega realnega sveta.

V naših naporih preganjanja skrivnosti in čarovnije iz sveta se ne osredotočamo samo na sedanost – naša celotna preteklost je v resnici simulacija, ki smo jo ustvarili sami. Človek ustvarja virtualno realnost tako svoje preteklosti, kot tudi prihodnosti. Naši 'fosili', kot jih imenuje, so uvrščeni v sezname, popisani, intrerpretirani, razloženi in prirejeni v sožitju z vrsto različnih hipotez in znanstvenih idej. Preteklost smo tolikokrat obrnili v skladu z našimi subjektivnimi idejami, da ni na njej več nič objektivnega. Zaradi naše volje po razlagi se postavljamo v vlogo Boga, dogodkom in svetu pripisujemo smisel, pri tem pa spregledamo, da je naša razlaga vedno bolj subjektivna in fiktivna. Resnično preteklost smo v želji po popolnem spoznavanju podvrgli tehnologiji in znanosti, razgradili do podrobnosti in jo s tem pokončali. Pri tem smo spregledali eno pomembno dejstvo – naše poseganje v stvari in dogodke nima nobenega vpliva na aktualno stanje, tega si le domišljamo. Ljudje ne moremo vplivati na realnost, smo pa sami sebe odstranili iz nje in jo zamenjali za fikcijo oziroma virtualno iluzijo,

ki je posledica naše ideje, da si lahko sami izmišljujemo umetno usodo, da lahko sami porodimo realen svet.

»Popoln zločin je zločin brezpogojne realizacije sveta s pomočjo aktualizacije vseh danosti, transformacije vseh naših dejanj in vseh dogodkov v čisto informacijo – skratka: končna rešitev, anticipirana razrešitev sveta s kloniranjem realnosti in izničenjem realnega s pomočjo njegovega dvojnika.« (221)

Današnji svet je razvrednoten na neskončen tok informacij, ki nam je na voljo ves čas. Vse, kar se zgodi ali ne, je v momentu svoje možnosti že predelano v informacijo in na voljo praktično vsem. Živimo v tako imenovani hiperrealnosti, kjer vse možnosti obstajajo hkrati in so uresničene. A kaj nas čaka na koncu te tehnične transfiguracije sveta? Naše hitenje in izčrpavanje vseh možnosti vodita v pospešeni konec sveta, njegovo hipno razrešitev. Ljudje danes ne živimo več v realnem času, temveč virtualnem svetu, ki smo ga ustvarili sami. Sodobno stanje dobro povzame naslednji odstavek: *»Živite svoje življenje v realnem času – živite in trpite direktno na ekranu. Mislite v realnem času – vašo misel neposredno kodira računalnik. Izpeljite svojo revolucijo v realnem času – ne na ulici, temveč v snemalnem studiu. Izzivite svojo ljubezensko strast v realnem času – z videom kot sestavnim delom ves čas njenega poteka. Prodrate v svoje telo v realnem času – endovideoskopija, tok vaše krvi, vaše lastno drobovje, kot bi se sami podali vanj.« (221-222)*

Živimo v svetu, v katerem je Big Brother več kot le ideja iz knjige, ki smo jo nekoč prebrali – je del našega vsakdana, ki se nam sploh ne zdi sporen. Nič več se ne zgodi brez takšnih ali drugačnih prič, povsod so kamere, ki 24/7 snemajo dogajanje in ga spreminjajo v tok informacij, ki je na voljo za ogled komurkoli, kadarkoli in kjerkoli. Kar bi se nam včasih zdelo konkretno in neprimerno poseganje v privatno življenje, danes spodbujamo sami. Svoja življenja živimo prek profilov in avatarjev na internetu, kjer brez skrbi delimo osebne podrobnosti s svetom in tako sami sebe in svoje življenje reduciramo na informacije. Kar se je začelo s prevlado medijev in tehnologije, se danes dnevno odvija prek vsakega posameznika s pametnim telefonom in dostopom do interneta. Tako svet kot tudi ljudi smo razvrednotili na našo virtualno realnost, kjer je vse na dosegu in nič več zasebno. Ta brezpogojna realizacija sveta je nepreklicna. Izgnali smo vsakršno iluzijo in realnost potencirali do skrajnih meja. Tudi ljudje nismo več pristni, kot smo včasih bili, temveč nekakšne kopije samih sebe, prilagojene potencialnim gledalcem. *»Nismo namreč več niti odtujeni niti razlaščeni – v lasti imamo vso*

informacijo. Nismo več gledalci, temveč akterji predstave, vse bolj in bolj vključeni v njen potek. Če smo se še znali soočiti z irealnostjo sveta kot spektakla, tedaj smo nemočni pred skrajno realnostjo tega sveta, pred to virtualno popolnostjo.» (223)

Nič več ni sveto – ne dogodki, ne življenje, ne osebe in ne svet. Vse je del virtualne realnosti in kot tako na voljo za uporabo in prenos v informacijo. Če so bili v preteklosti mediji tisti, ki so predvajali slike na ekran in s tem ustvarjali novo realnost, smo danes v tej vlogi vsi – dejansko gre za naš sodobni način življenja. Vse je ready-made, vse se spreminja v en velik reality-show, katerega oder je celoten svet in dogajanje v njem. Ne gre več za oddajo, omejeno na določen čas, lokacijo in skupino ljudi – danes smo del reality show-a vsi že samo s tem, da živimo na tem svetu, v realnosti, ki smo jo ustvarili. Vsak trenutek, ki se zgodi – kjerkoli, kadarkoli in komurkoli – je del sodobnega reality show-a, in tako virtualnost pokonča realno s tem, ko promovira vsak trenutek.

Ključni pojem naše virtualne realnosti je visoka definicija, po kateri danes stremimo v vseh delih našega življenja – torej visoka definicija podobe, časa, glasbe, spolnosti, misli, govornice in telesa. Ta označuje prehod od naravnega sveta v svet, ki ga definirajo mediji in tehnologija, v katerem najvišji smisel pripisujemo najbolj visoko definiranim delom, tako imenovano tehnično popolnostjo. Gre za nekakšno nepotrebno perfekcijo, po kateri stremimo in ki nas vedno bolj oddaljuje od realnega sveta, da iluzije tu sploh ne omenjamo – ta je že mrtva. Naša virtualna realnost ni nič drugega kot spravljanje v promet – svet in življenje pa sta razvrednotena na ta promet podatkov. Avtor na tem mestu izpostavi pomembno misel o boju naravnega sveta s simulacijo: »V resnici ni prostora za hkraten obstoj naravne in umetne inteligence. Ni hkratnega prostora za svet in njegovega dvojnika.« (230)

Horizont izginotja ali zaključek

Sodobna družba je ujeta v fantazmo lastnega razkroja same sebe v čisto energijo, v čisti promet in pretok informacij, katerih edini vidni cilj je predstava. Kot piše v knjigi: »Nekega dne se bo vsa ta substanca pretvorila v energijo, vsa ta energija pa v čisto informacijo. To bo neke vrste dokončno acting-out, total achievement, končna rešitev. Vse hkrati bo dovršeno, realizirano in izvrženo v praznino. Odrešeni sami sebe bomo vstopili v spektralni univerzum brez problemov. Ja, to je velika virtualnost.« (232)

Ljudje bežimo pred kruto objektivnostjo sveta in s svojim begom ustvarjamo virtualni svet, ki nas odrešuje odgovornosti. Pri tem ostaja odprto vprašanje, ali je ta Virtualnost vzhajajoča funkcija človeške vrste, odrešenje pred strogo realnostjo, ali pa gre v resnici za trenutek vrtoglavega izginotja nas samih, za katerim ne bo ostalo nobenih sledi. Tehnika kot nekakšna umetnost izginotja.

Pri vsem tem človek še vedno ohranja svojo potrebno po volji in nadzoru, tudi in predvsem, ko pride do tehnike. Po eni strani sanjarimo o svetu, ki bi potekal brez našega dela in sodelovanja, strojih, ki bi sami opravljali določena dela itd. – po drugi strani pa jim ne dovolimo imeti svoje lastne volje, še vedno čutimo potrebo, da je nadzor v naših rokah. Naj jih ustvarimo še tako napredne in inteligentne, mora biti ta inteligenca izraz naše želje, ne pa nekaj samoiniciativnega iz njihove strani. Stroji kljub našemu trudu še vseeno bežijo izpod našega nadzora – z napakami in virusi, ki jih nismo predvideli. To so sledi, ki ostanejo za našim zločinom in zaradi katerih ta ne more biti popoln. V resnici se človek skriva za znanostjo in tehniko, kateri ustvarja – tako rekoč poskuša izginiti za stroji in virtualnimi podobami, ki jih je naredil. Te nam omogočajo posredno interakcijo s svetom in občutek manjše odgovornosti, kot jo imamo pri neposredni interakciji – stroji in virtualnost kot nekakšen filter med nami in preostankom sveta.

Namesto prvotne iluzije sveta smo izbrali novo – virtualno iluzijo, da lahko ljudje spreminjamo in obvladamo svet, tako imenovano iluzijo umetne rekonstrukcije sveta. Posledica naše volje po absolutnem razumevanju in s tem tudi obvladovanju sveta je enak odnos do človeka – ponižanje na nivo nečesa popolnoma spoznavnega in odkritega. Naša družba deluje prehitro in se ne zaveda, da smo dekonstrukcijo sveta sicer začeli mi, a zdaj ko je v pogonu se bo nadaljevala brez nas – s tem pa smo izgubili to moč obvladovanja, ki smo si jo tako zelo želeli. Virtualnost izčrpava naš svet, presežek pripisovanja smisla in pomena vsemu pa je privedel do tega, da je zdaj vse brez pomena in brez smisla. Svet in človeška življenja dojemamo kot kapital in informacije, na voljo za uporabo. Iluzije ni več, realno je na smrtni postelji, nam pa ostane ustvarjena hiperrealnost in njena negotova prihodnost.

Literatura

BAUDRILLARD, Jean: *Simulaker in simulacija, Popoln zločin*, Ljubljana: ŠOU, Študentska založba (1999)

STREHOVEC, Janez: »Teorija posebnih učinkov« v Baudrillard, Jean: *Simulaker in simulacija, Popoln zločin*, Ljubljana: ŠOU, Študentska založba (1999)

URŠIČ, Marko: »Virtualni prostori v realnem času« v *Zima: O sencah*, Ljubljana: Cankarjeva založba (2015)